

Megjegyzések Lanczendorfer Zsuzsanna közleményéhez

A népművészet – igaz – elsősorban díszítőművészet, annyiban, hogy nem ismeri az önmagáért való művészi tárgyat, a képet vagy a szobrot, de a nép művészi ízlése megmutatkozik a használati tárgyak forma-alkotásában is. Viski Károly időtállóan fogalmazta meg: „a nép szerint igazában csak az van 'megépítve', csak az a 'deli', aminek a tárgy szerint legalkalmasabb, jó és szép anyaga, tökéletes technikája, célszerű formája s e háromhoz simuló díszítménye van... Anyag, technika, forma, díszítmény a népművészetben sokkal szorosabban függ egymástól, mint a műveltség magasabb szintjén.” (A magyarság tárgyi néprajza. II. k. 228. old.) A népművészet egy sajátos néposztály és korszak kultúrájának művészi kifejezése, lenyomata. A nép, ez a nép, az elmúlt évtizedekben Európában és a világ nagy részén felbomlott, műveltsége szétesett, korszaka elmúlt, mintahogy mindörökké eltűnt, elmúlt az ókori, antik, görög-római világ is, de e korszak kutatása és ismerete hozzá tartozik a mindenkori emberi civilizációhoz. Így sem az ókortudomány, a klasszika-filológia, sem a néprajz nem hiányozhat az emberiség nagy kincsestárából, tudásából, egyetemek oktatásából sem.

Lanczendorfer Zsuzsanna tanulmánya nagyon jól összefoglalja a hőveji csipke mintegy 100 éves történetét, majd egy érdekes, de már egyáltalán nem ritka jelenségre hívja fel a figyelmet: két nő, ügyes kezű hímező, csipkekészítő, a csipkemintákat autó-zománc festékekkel gyári porcelán tányérokra rajzolja. Ezeket a festett dísz-tányérokat (mert tányérként használni már nem lehet) sokan vásárolják. Ezt azonban már semmiképpen sem nevezném népművészetnek. Elsősorban azért, mert az a korszak, az a nép(osztály), mely a népművészetet létrehozta, az a kultúra, amelynek tükre volt, már nincs. Több pontban is ellentmond a népművészet századok alatt kialakult ismérveinek, eszméjének. Nem használati tárgy, amit a „nép” alkotott, gyári termék a tányér és zománccfesték is, nem szentesítette a hagyomány és közösség, mint elfogadott, gyakorolt és szükséges tárgyat és tevékenységet. Általában a népművészetben minden tárgycsoportnak megvolt a maga mintakincse és technikája, az inghímzések nem kerültek párnára, a ládák véseteinek formái a hímes-tojásokra vagy fejfákra stb. Egy néprajzi csoporton belül is: egészen más volt a sárközi fejkötők, jegykendők, párnák és abroszok mintakincse. Éppen ez a hagyományokban formált sokféleség és szigorú kánon volt a népművészet legfőbb jellemzője.

A szerző sem állítja azt, hogy a festett porcelán-tányér népművészet, hanem azt, hogy a „neofolklorizmus” jelenség kutatásának és értelmezésének során a jelenkorban a személyiség és egyéniség vizsgálatoknak is van értelme. Igaza van abban, hogy „a hőveji dísztányér jó példája annak, hogy egyes díszítmények, kompozíciók nem feltétlen kötődnek egyes anyagokhoz és technikákhoz, ezek átáramolhatnak egymásba, egy ügyeskező alkotó segítségével”, de – természetesen hozzá, – nem a klasszikusnak tartott népművészetben, hanem a folklorizmusban vagy neofolklorizmusban. És éppen ez különbözteti meg többek között a népművészetet a neo- vagy egyszerűen folklorizmustól. Ezt nem kell okvetlen értékítéletnek is tartanunk, ez tény kérdés. Számomra más tanulsága is van e kis dolgozatnak. Ez pedig az, hogy a szépre, a szép alkotásának élményére szomjas ember (ez az alkotás-igény emberségünk lényeges része, nélküle valójában visszasüllyedünk az állatvilágba) nem tud kitalálni valami teljesen új „nyelvet”, mellyel önmagát, a szépet kifejezi, létrehozza. A nyelveket sok-sok nemzedék, hosszú időn keresztül alakítja, formálja ki, teremti meg. Mert a díszítő-motívumokat is nyelvi elemekhez, szavakhoz hasonlítanám, és szavakat kitalálni a semmiből – értelmetlen és érthetetlen dolog. A legegységibb ízlés és sors is kénytelen a már kialakított nyelven megszólalni, megfogalmazódni. Mint a nyelv, úgy a művészet sem lehet meghökkenítő újság, hanem csak hagyomány, melyen mindenki egy kicsit alakíthat is. Ezt komolyan ajánlom megiszívlelésre minden szépet, művészetet oktatni akaró tanítónak. Lujza és Katica néni csipkéjének, abroszának példaadó hatásának őszintén örvendek, nagyon érdekesnek tartom tányéros kísérletüket és sikerüket, és örülök, hogy e kísérletnek alapos és lelkiismeretes kutatója akadt, de e tányérok divatját és utánzását nem pártolom. Mintahogy nem támogattam annakidején azt a tervezetet sem, hogy a kalocsai színes vászonhímzés

motívumait hasonlóan, fehér porcelán-tányérokra fessék, ugyancsak lakkfestékkel és erre szakmunkásokat akartak kiképezni, – mert volt rá (külföldi) vevő és megrendelő. Egyáltalán nem hiszem azt, hogy valaminek a művészi értékét eladhatóságával, divatjával kellene mérni.

Andrásfalvy Bertalan

„Ha valamit csinál az ember, akkor azt csak jól érdemes csinálni...”

Tóth Ágnes 1956-ban Sopronban született, súlyos mozgáskorlátozott, tolókkocsizott kötött életet él. Vidám, szorgalmas, rendkívül tehetséges hímző, teli tervekkel és eredményekkel.

1974-ben érettségizett Sopronban. Először a Pedagógus Hímzőszakkörben, majd átszervezés után a Liszt Ferenc Művelődési Központ szakkörében tanulta a hímzőtechnikákat. 1985-ben nyerte el a *Népművészet Ifjú Mestere* kitüntető címet. 1988-ban a mezőkövesdi Kis Jankó Bori hímzőpályázaton nívódíjat kapott szálánvarrott futójával. A *népi iparművész* címet 1989 óta használhatja, tehát minősítése a legjobbak közé emelte.

1992-ben a IX. Országos Népművészeti Kiállításon *Gránátalma díjat* kapott kalotaszegi vagdalásos munkájáért. Legnagyobb elismerésére sem kellett sokáig várni, mert 1994-ben a Kis Jankó Bori pályázaton elnyerte a *Kis Jankó Bori díjat* egy nyugat-dunántúli vagdalásos faliszőnyegért. A vertcsipke szegélyt Mélykutiné Selmeci Erzsébet készítette múzeumi darab után.

Ugyancsak 1994-ben a X. Országos Népművészeti Kiállításon *Arany díjat* kapott egy múzeumi minta után készült nyugat-dunántúli vagdalásos terítőért. A sikersorozat 1996-ban folytatódott a XI. Országos Népművészeti Kiállításon, ahol az Ipolyi Arnold gyűjteményben található hímzés alapján tervezett és szálánvarrott technikával készült faliszőnyegért szintén *Arany díjat* nyert.

1997-ben augusztus 20-án a Mesterségek Ünnepén szerepelt Győrben, és a *Király Zsiga különdíjat* (Király Zsiga a Kisalföld kiemelkedő faragó-pásztora volt 1840 körül) vehette át.

Tóth Ágnesnek gratulálunk, tudjuk hogy szorgalmasan dolgozik és készül a következő pályázatra, kiállításra.

Domonkos Ottó

Tóth Ágnessel, a népművészet többszörösen kitüntetett mesterével beszélget *Kücsán József*

Gyerekkoromtól kézimunkáztam, édesanyámtól tanultam. Miután leérettségiztem, ami addig lefoglalt időm volt, az „ittthon maradt”. Akkor kezdtem el komolyabban foglalkozni a hímzésekkel, először divat-kézimunkákat készítettem, kézimunka könyvek kerültek a kezembe, az eredeti néprajzi anyagot nem ismertem. A könyvek címlistáiból ismertem meg a néprajzi könyveket és jöttem rá, hogyan lehetne tovább lépni. A Soproni Múzeumban megismerkedtem Domonkos Ottóval, ő igazított el, merre haladjak tovább. Rájöttem, hogy az itteni, rábaközi kézimunkák kerülhetnek hozzám a legközelebb, azokat ismerhetem meg legjobban. Így kezdtem el.

A technikát könyvekből tanultam, majd először a pedagógus szakkörbe mentünk el, vezetője Szabó Alajosné, Rózsi néni volt. Ott hívták fel a figyelmemet a pályázatokra, kiállításokra, az 1970-es évek közepén. Amikor Nyíregyházán beválogatták egy munkámat, a kiállításon találkoztam Béli Ferencnével. Ő akkor a Liszt Ferenc Művelődési Ház szakkörét